

سیاست خارجی جهانی و منطقه‌ای چین در قرن بیست و یکم

تألیف

دکتر بهاره سازمند

دانشیار گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

دکتر فریبرز ارغوانی پیرسلامی

استادیار روابط بین‌الملل دانشگاه شیراز

شماره مسلسل ۹۲۵۳

شماره انتشار ۳۸۷۴

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	: سازماندهی، بهاره، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست خارجی جهانی و منطقه‌ای چین در قرن بیست و یکم/ بهاره سازماندهی، فریبرز ارغوانی پیرسلامی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۲۸ ص.
فروست	: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۸۷۴.
شابک	: 978-964-03-7106-0
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه
یادداشت	: نمایه
موضوع	: سیاست جهانی-- قرن ۲۱ م.
موضوع	: چین-- روابط خارجی-- قرن ۲۱ م.
موضوع	: چین-- سیاست و حکومت-- قرن ۲۱ م.
موضوع	: چین-- موقعیت بین‌المللی
شناسه افزوده	: ارغوانی پیرسلامی، فریبرز، ۱۳۶۶-
شناسه افزوده	: دانشگاه تهران. مؤسسه انتشارات
رده‌بندی کنگره	: DS ۷۷۹/۲۷/۳س ۹ ۱۳۹۶
رده‌بندی دیویی	: ۳۲۷/۵۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۸۸۲۰۶۹

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

ISBN:978-964-03-7106-0

9 789640 371060

عنوان: سیاست خارجی جهانی و منطقه‌ای چین در قرن بیست و یکم
 تألیف: دکتر بهاره سازماندهی - دکتر فریبرز ارغوانی پیرسلامی
 ویرایش ادبی: مرضیه ثمره حسینی
 نوبت چاپ: اول
 تاریخ انتشار: ۱۳۹۶
 شمارگان: ۵۰۰ نسخه
 ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

بها: ۱۶۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
 پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>
 پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

مقدمه.....	ج
فصل اول: سیاست و روابط خارجی چین: مبانی و بنیان‌ها.....	۱
فصل دوم: کانون‌های تفکر و جایگاه آن‌ها در سیاست خارجی چین.....	۲۷
فصل سوم: علل و عوامل رشد و توسعه چین.....	۵۱
فصل چهارم: چین، سیاست و روابط با امریکا: نوسان همکاری و تعارض.....	۶۳
فصل پنجم: مشارکت استراتژیک چین و اروپا: ظرفیت‌ها و چالش‌ها.....	۷۹
فصل ششم: چین، روسیه و چالش‌های همکاری استراتژیک در دوران پس از جنگ سرد.....	۹۷
فصل هفتم: سیاست خارجی چین و ژاپن: رقابت تاریخی در شرق آسیا.....	۱۱۵
فصل هشتم: چین و منطقه شرق آسیا: روابط و چالش‌ها.....	۱۲۵
فصل نهم: چین و منطقه جنوب شرق آسیا: روابط و روندها.....	۱۴۳
فصل دهم: چین و جنوب آسیا: امنیت و رقابت در عصر جهانی شدن.....	۱۶۱
فصل یازدهم: سیاست خارجی چین در قبال آمریکای لاتین.....	۱۷۵
فصل دوازدهم: حضور چین در ژئوپلتیک خلیج فارس.....	۱۹۱
نتیجه پایانی.....	۲۰۵
منابع.....	۲۱۱

فهرست جداول و تصاویر

جدول ۱: رتبه‌بندی کانون‌های تفکر برتر چین ارائه‌شده توسط حکومت در مجمع کانون‌های	
تفکر	۳۷
جدول ۲: میزان سرمایه‌گذاری خارجی اروپا در سال ۲۰۰۶ (درصد)	۸۶
جدول ۳: کشورهای اروپایی سرمایه‌گذار عمده در چین در سال ۲۰۰۷ (درصد)	۸۶
جدول ۴: شرکای تجاری چین در سال ۲۰۱۰	۱۲۳
جدول ۵: روابط تجاری هند و چین (میلیارد دلار)	۱۶۸
جدول ۶: حجم تجارت چین با آمریکای لاتین (میلیارد دلار)	۱۷۷
جدول ۷: صادرات نفت کشورهای خلیج فارس (میلیون بشکه در روز)	۱۹۶
جدول ۸: میزان مصرف انرژی چین (میلیون بشکه)	۱۹۹
جدول ۹: میزان نفت وارداتی چین از خلیج فارس (به درصد)	۱۹۹
تصویر ۱: روند تعمیق روابط چین و آسه‌آن در دوران بعد از جنگ سرد	۱۴۶
تصویر ۲: دلایل تعمیق مناسبات دوجانبه چین و آمریکای لاتین	۱۸۰

مقدمه

جمهوری خلق چین به عنوان یکی از بازیگران مهم بین‌المللی، نقش قابل توجهی را در آغازین دهه‌های قرن بیست و یکم ایفا کرده است. این ارتقای جایگاه و موقعیت را می‌توان ناشی از دو عامل مهم دانست: یکی به واسطه گسترش توانمندی‌های اقتصادی و نظامی این کشور که معمولاً به عنوان مؤلفه کلیدی قدرت دولت‌ها در نظام بین‌المللی محسوب می‌شود و دیگری هم به واسطه حضور کلیدی این کشور در موضوعات بین‌المللی است که در سطحی گسترده به ایفای نقش می‌پردازد.

با ظهور مسالمت‌آمیز چین در نظام بین‌الملل و مطرح‌شدن این کشور به عنوان قدرت بزرگ در عرصه بین‌المللی از یک سو و توانایی رهبران آن برای اداره کشور با بیش از یک میلیارد و چهارصد میلیون نفر جمعیت، بررسی این موضوع که چین چگونه توانسته است به چنین موقعیت و جایگاهی از نظر مدیریت داخلی، رشد و توسعه اقتصادی و فناوری در عرصه داخلی دست یابد و به قدرت بزرگ و حتی ابرقدرت آینده در عرصه بین‌المللی تبدیل شود اهمیت فراوانی یافته است.

چین به لحاظ مجموعه‌ای از عوامل، ظرفیت تبدیل‌شدن به ابرقدرت را دارد. این عوامل دربرگیرنده مؤلفه‌های متعددی مثل اقتصاد بسیار قوی، جمعیت زیاد، سرزمین وسیع، سلاح هسته‌ای، حق و تو در شورای امنیت سازمان ملل و موقعیت ژئوپلیتیک است. این کشور که تا پانزده سال پیش یک کشور منطقه‌ای و سرگرم مسائل اولیه امنیت و امور داخلی خود بود، اکنون در طیفی از مسائل جهانی مانند محیط‌زیست، امنیت انرژی، ثبات نظام پولی بین‌المللی، مبارزه با تروریسم، مسائل بهداشتی و جلوگیری از گسترش تسلیحات هسته‌ای فعال است.

فرید زکریا در کتاب **جهان پس‌آمریکایی** بیان می‌کند که امروز مجموعه‌ای از عوامل چین را به کشوری منحصربه‌فرد تبدیل کرده است: یکی از کشورهای بزرگ جهان، پرسرعت‌ترین اقتصاد در حال رشد، بزرگ‌ترین تولیدکننده، دومین مصرف‌کننده، بزرگ‌ترین پس‌اندازکننده و دومین هزینه‌کننده نظامی (Zakaria, 2009:92). این عبارت از زکریا به خوبی بیانگر نقش و جایگاه چین در اقتصاد جهانی است.

بنابراین بررسی روابط خارجی چین در قبال قدرت‌های بزرگ و مناطق مختلف اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. اینکه جمهوری خلق چین چگونه توانسته است روابط خود را با قدرت‌های بزرگ و مناطق مختلف به گونه‌ای تنظیم کند که به چنین جایگاه و موقعیتی دست یابد و چه مؤلفه‌هایی در سیاستگذاری این کشور در حوزه روابط خارجی اهمیت فراوان دارند موضوعات اصلی مورد بررسی در کتاب پیش‌رو است. برای بررسی دقیق این موضوعات، مطالب در سه بخش کلی تنظیم شده است: در بخش نخست که به مبانی سیاست خارجی چین اختصاص یافته در قالب سه فصل سازماندهی شده

است. در فصل نخست با استفاده از رویکرد سطح تحلیل، مهم‌ترین مؤلفه‌های اثرگذار بر سیاستگذاری خارجی چین بررسی شده است. در فصل دوم نیز با تمرکز بر نقش کانون‌های تفکر در سیاستگذاری خارجی چین، ضمن پرداختن به نحوه اثرگذاری کانون‌های تفکر در این کشور، به مهم‌ترین کانون‌های تفکر تأثیرگذار در حوزه سیاستگذاری خارجی توجه شده است. در فصل سوم نیز به علل و عوامل رشد و توسعه چین می‌پردازد.

بخش دوم کتاب به روابط چین با قدرت‌های بزرگ نظام بین‌الملل اختصاص یافته است. در این بخش که در قالب چهار فصل تنظیم شده، روابط جمهوری خلق چین با ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا، روسیه و ژاپن بررسی و مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر فراز و فرود مناسبات آن‌ها ارائه شده است. بخش سوم کتاب هم به روابط خارجی چین با مناطق مختلف و روابط با برخی مناطق مهم و اثرگذار در سیاست خارجی این کشور از جمله شرق آسیا، جنوب آسیا، جنوب شرق آسیا، خلیج فارس و آمریکای لاتین بررسی شده است. روابط چین با آسیای مرکزی در قالب فصل روابط چین و روسیه مورد توجه قرار گرفته و فصل مجزایی به آن اختصاص نیافته است. شایان ذکر است که تدوین و نگارش این اثر نتیجه چند سال تمرکز مطالعاتی نویسندگان بر ابعاد مختلف سیاست خارجی چین است و بی‌شک تمامی کم و کاستی‌های اثر پیش‌رو متوجه نویسندگان است.

از زحمات آقای دکتر ملکوتیان - نماینده محترم دانشکده حقوق و علوم سیاسی در انتشارات دانشگاه تهران و آقایان نظام‌آبادی، رضایی از کارکنان محترم انتشارات دانشگاه تهران و ویراستار محترم که تلاش کردند این اثر منتشر شود کمال تشکر و قدردانی می‌شود.

بهاره سازمند

دانشیار گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران

فریبرز ارغوانی پیرسلامی

استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه شیراز